

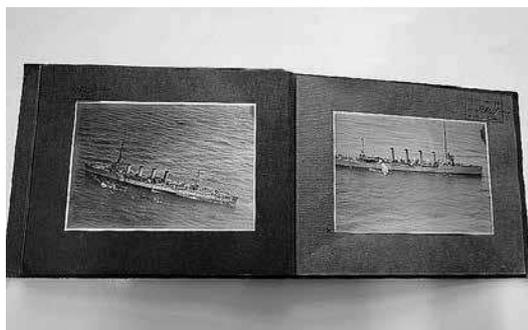
PETRA BLAŽEVIĆ □ Hrvatski pomorski muzej Split, Split

Fotografija u muzeju: dvojbe i njihovi razlozi

Premda su fotografije sastavni dio institucionalnog razvoja svih muzeja, ta činjenica u Hrvatskoj dosada nije rezultirala opširnijom analizom načina na koje se te ustanove odnose prema fotografijama u svom fundusu. Problematiziranje tog pitanja u muzejima tek je u posljednja dva desetljeća u fokusu međunarodne muzeološke struke. Ta se nova tema zbog niza polemičnih mišljenja vezanih za fotografiju kao muzejski predmet, poput rasprave o tome je li fotografija umjetnost ili dokument, uglavnom bavi ulogom fotografije unutar muzeja. Njezinu su ulogu autori afirmirali u literaturi pišući o tome kako fotografiju konceptualno te dizajnerski uklopiti u postave i izložbe, tj. kako postići da fotografija pridonese potpunijem razumijevanju izložaka.

Sve je to na tragu srži problema: fotografijama još uvijek nije priznat puni status muzejskih predmeta *per se*, dijelom zbog njihova nepreglednog broja i opće rasprostranjenosti, dijelom zbog problematizirane originalnosti koju muzeologija oduvijek dovodi u pitanje. Mogućnost reprodukcije oduzima fotografiji jedinstvenost – uz iznimke onih koje pripadaju najstarijim tehnikama fotografskog umijeća – pa se čini potrebnim osporiti da je ona neponovljiv, divljenja vrijedan predmet. Zapravo, teško bi bilo pronaći vrstu predmeta kojom se kroz povijest toliko manipuliralo koliko fotografijom. Ta se teza ne odnosi samo na mogućnost primjene fotografije kao programatskog medija, već i na njezinu materijalnu stvarnost. Fotografije se kopiralo, mijenjalo, rezalo, ocrtavalo, notiralo itd., a sve su to fizičke promjene koje muzeologija problematizira. Osim toga, upravo je reprodukcija, taj temeljni fotografski proces, u muzejima nezamjenjiva metoda protoka vizualnih informacija.¹

Fotografije su po pravilu dio velikih raznolikih muzejskih zbirki. Tek u posljednje vrijeme svjedočimo izdvajanju fotografija u zasebne zbirke. Predmet istraživanja fotografija, kada se izuzmu umjetničke, svodi se na načine prezentacije unutar muzejskih postava, tj. na njihovu upotrebu u izložbenim strategijama ustanova. Uglavnom, zbirke fotografija kao tema u muzeološkom su diskursu podzastupljene.² Čini se da se tek treba izboriti za njihov ravnopravan status s ostalim muzejskim zbirkama.

Albumi fotografija austrougarskoga ratnog hidrokrakoplovstva u fundusu HPMS-a

Hrvatski pomorski muzej Split³ u svom fundusu posjeduje 17 muzejskih zbirki. Posljednje su utemeljene dvije zbirke dokumentarne građe (2012.). Jedna je od njih Zbirka slikovne dokumentarne građe,⁴ potreba čijeg je osnivanja proizašla iz inventarizacije fundusa velikim dijelom naslijeđenoga od bivšega Vojnopomorskog muzeja ratne mornarice.⁵ Inventarizacijom je utvrđeno postojanje vrijedne građe (fotografija, razglednica, fotografskih albuma) koja nije pripadala nijednoj postojećoj zbirki. Tijekom 2014. otkriveno je pet nepoznatih albuma vezanih za austrougarsko hidrokrakoplovstvo, koji sadržavaju ukupno 543 fotografije. Najprije ćemo se osvrnuti na sadržaj tih albuma.⁶

Album fotografija iz Otrantske bitke 1917.⁷ sadržava 16 fotografija koje prikazuju austrougarske brodove, pojedinačno i u konvojima, koji su sudjelovali u Otrantskoj bitci 15. svibnja 1917. Izrađen kao album službenoga komemorativnog značenja, kako bi sačuvao sjećanje na ondašnji uspjeh austrougarske mornarice, čuva fotografije vjerojatno snimljene iz hidrokrakoplova austrougarske postaje Kumbor, dijela strateški najvažnijega mornaričkog uporišta južnog Jadrana – Boke kotorske.

Album br. 2⁸ sadržava 24 fotografije uglavnom talijanskih luka i hidrokrakoplovnih postaja snimljene iz zraka prilikom akcija izviđanja što su ih austrougarski hidrokrakoplovi provodili tijekom cijeloga Prvog svjetskog rata. Prema lokacijama koje su bilježene u izviđačkim misijama, a napose prema posljednjim dvjema fotografijama snimljenima u bokokotorskom zaljevu, album se s velikom vjerojatnošću može atribuirati kumborskoj postaji

sl.1.-2. Album br. 1:
Album fotografija iz Otrantske bitke 1917. g.
Mjesto i vrijeme nastanka: nepoznato,
1917. g.
Dimenzije: 25 x 18,5 cm.

1 O problematici fotografije u muzejima prema: Elisabeth Edwards i Christopher Morton (ur.). *Photographs, Museums, Collections: Between Art and Information*, London: Bloomsbury, 2015, 3, str. 8-9.

2 Isto, str. 4.

3 U daljnjem tekstu HPMS.

4 U daljnjem tekstu ZSDG.

5 U daljnjem tekstu VPM.

6 Za potrebe ovog rada, koji je skraćena verzija stručnog rada za stjecanje zvanja kustosa, obranjenoga u prosincu 2015., iz opisa albuma izostavljeni su podaci o njihovu izgledu i stanju te kataloški pregled izabranih fotografija.

7 Inventarni broj HPMS-775: SLT-2590-ZSDG.

8 Inventarni broj HPMS-775: SLT-2593-ZSDG.

sl.3.-4. Album br. 2:
Album fotografija talijanskih luka iz Prvog svjetskog rata
Dimenzije: 28 x 19 cm
Mjesto i vrijeme nastanka: Kumbor (?), 1914. – 1918. g.

kao mjestu nastanka. Sadržaj, oblik te način izrade potvrđuju službenu prirodu albuma.

U albumu fotografija hidrozrakoplovne postaje Kumbor⁹ zastupljeni su individualni i grupni portreti, panoramske snimke obalnih lokacija (Splita, Dubrovnika, Punte Oštro, Drača), fotografije vježbi te uništenih hidrozrakoplova, kao i pogreba članova njihovih posada. Prema tematici, lokacijama i osobama s fotografija, album se nedvojbeno može povezati s hidrozrakoplovnom postajom Kumbor. Danas album sadržava 37 fotografija, ali je jasno da nedostaje 18 fotografija, što znači da je u trenutku izrade imao 55 fotografija.

U albumu br. 4¹⁰ spremljene su 294 fotografije, no primjetan je nedostatak još 16 fotografija, što znači da je izvorno imao 310 fotografija. Fotografije su tematski različite i mogle bi se klasificirati u nekoliko skupina: brodovi i luke austrougarske ratne mornarice; hidrozrakoplovstvo (unutar čega se vrlo jasno nazire podskupina Kumbor); mornarički arsenali; Nikša Nardelli; portreti časnika; panoramske snimke gradova; arhitektonski spomenici; životinje; žensko društvo. Osobito dokumentarnu vrijednost imaju fotografije iz prve faze razvoja kumborske postaje. Usto, pojedini portreti imaju umjetničku vrijednost. Albumu nedostaje sugestivnost u posredovanju fotografija. Nepoznati pojedinac koji je odredio redoslijed fotografija nije to učinio prema nekome jasnom kriteriju: ne može se razabrati grupiranje motiva, razdoblja ni mjesta snimanja, sudionika događaja itd. Upravo suprotno, fotografije iste serije (jednake dimenzije, tonaliteta, motiva) razdvojene su i nije pridana pozornost koherentnosti prikazanoga, a upravo je ona tipično obilježje kritički složenih albuma.

Album br. 5¹¹ sastoji se od 170 fotografija, među kojima se jasno razaznaju dvije skupine. Nakon prvog niza fotografija slijedi 14 praznih listova, a potom 14 fotografija na posljednjim stranicama albuma, na kojima u prvom dijelu nema uobičajenog pečata, objašnjenja ni rednih brojeva. Fotografije predočuju brojne prizore iz hidrozrakoplovne postaje Kumbor: letjelice na moru, tlu i u zraku tijekom različitih aktivnosti; faze izgradnje postaje i njezine strojarne; gradove te mjesta nad kojima su letjeli kumborski hidrozrakoplovi; aktivnosti ceremonijalne naravi poput protokolarnih posjeta visokih časnika vojske i mornarice te motive s dodjele odlikovanja i s

pogreba članova postaje. Grupni su portreti strogi, a samo je jedan pojedinačni portret koji prikazuje zapovjednika postaje Dimitrija Konjovića. Uzimajući u obzir krasopisne legende na njemačkom jeziku te učestalost i vrste motiva fotografija, taj se album može odrediti kao službeni album o djelovanju kumborske hidrozrakoplovne postaje.

U izboru motiva ogleda se nastojanje da se postigne što veća reprezentativnost. Vrlo je malo fotografija uništenih austrougarskih zrakoplova, što pokazuje odklon od negativne tematike, neprikladne za službene memoare u ratnom vremenu, kada treba podizati moral.¹² Indikativno je i to što nema fotografija manje formalnog tipa prizora: uvjeta smještaja i prehrane, opuštenog druženja posada i sl. Činjenica da je broj pojedinačnih portreta minimalan (samo onaj zapovjednika postaje) potvrđuje zaključak da album nije bio namijenjen isticanju pojedinaca već prikazu letjačke zajednice.

Sagledavajući opisanih pet albuma prema tematskome, prostornome i vremenskom kriteriju, može se ustanoviti da su povezani na razini zajedničkog ishodišta. U najširem smislu to je austrougarska mornarica, a kao glavna okosnica unutar toga općeg okvira kristalizira se hidrozrakoplovstvo. Pritom se Kumbor u bokokotorskom zaljevu ističe kao lokacija povezana s nastankom većine fotografija. Premda su određene fotografije starijeg nastanka, većinu njih valja smjestiti u razdoblje Prvog svjetskog rata.

Institucionalna povijest albuma

Premda se dokumentarna vrijednost fotografije pokazala njezinim najčvršće potvrđenim svojstvom, priznavanje te vrijednosti nije fotografijama osiguralo prikladnost institucionalnih praksi, što su ispravno primijetili Elisabeth Edwards i Christopher Morton. Tvrdnje da su zbirke fotografija dugo bile efemerne unutar muzejskih institucija¹³ potkrepljuju činjenicom da u većini muzeja nedostaje razumijevanje načina nastanka zbirke fotografija, čak i onih vezanih za osnovne podatke: kada, odakle i zašto? S obzirom na to da je povijest takvih zbirki nepoznanica, a samo nekolicina ustanova ima kustose sa specijaliziranim znanjima o fotografiji, ne iznenađuje činjenica što su samo malobrojne od njih u potpunosti inventarizirane, još rjeđe katalogizirane.¹⁴

Istraživanje povijesti promatranih albuma polazi od minimalne količine postojećih podataka jer HPMS ne posjeduje prateću dokumentaciju VPM-a koja je nužna za razumijevanje institucionalne prošlosti zbirke. Zbog nedostatka informacija koje bi objasnile značenja oznaka što ih građa nosi, danas su teško razumljivi procesi upravljanja njome unutar VPM-a.

Knjiga inventara bivšeg VPM-a prazna je. Nisu zatečene knjige inventara po zbirkama. Stoga HPMS nema podatke o provenijenciji albuma. Sigurno je da su bili inventarizirani, no zasada se ne može razriješiti ključ po

9 Inventarni broj HPMS-775: SLT-2597-ZSDG.

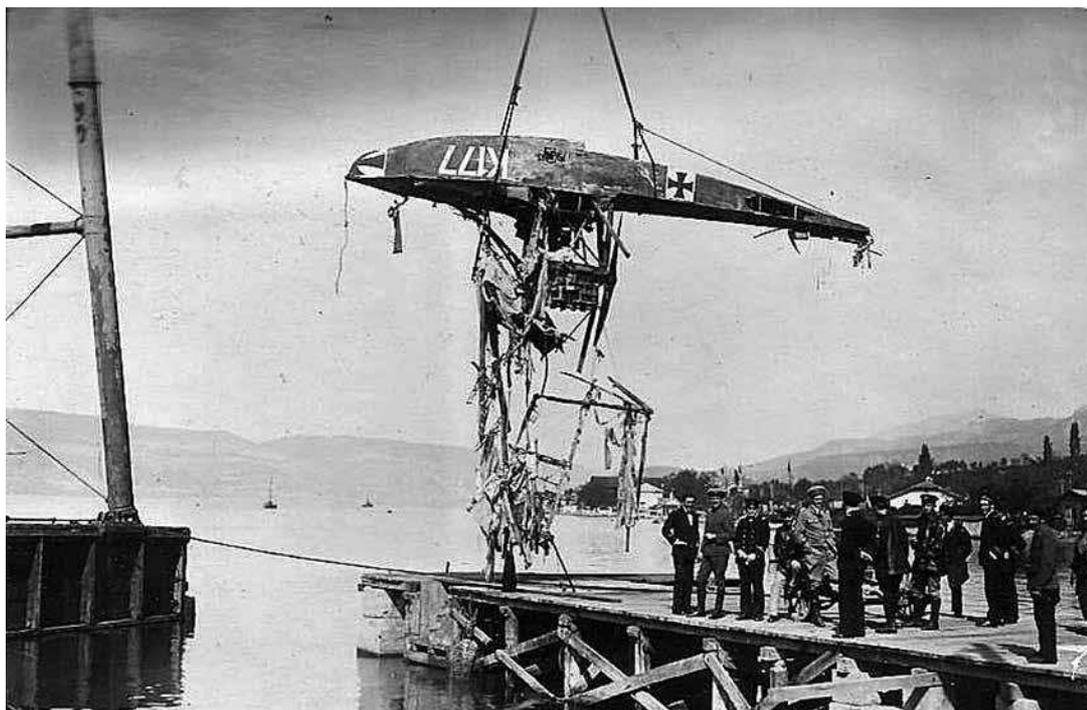
10 Inventarni broj HPMS-775: SLT-2604-ZSDG.

11 Inventarni broj HPMS-775: SLT-2651-ZSDG.

12 To govori u prilog zaključku da se ratne fotografije stvaraju s promišljenom namjerom: Ela Jurdana. Fotografije Prvog svjetskog rata; u: *Dadob zlato za željezo: Prvi svjetski rat u zbirkama Hrvatskog povijesnog muzeja*, Jelena Borošak Marijanović i dr. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2011., str. 45.

13 Edwards i Morton, *Photographs*, 7-8. Suvremeni muzeološki diskurs uvida nedostatak dugoročnog upravljanja fotografijama i njihovom dokumentacijom. Vidjeti, primjerice: Mila Karas. *The photograph as museum object*. Beograd: Prirodnački muzej Beograd, 2008., str. 63.

14 Edward Morton, urednik knjige o zbirkama fotografija u muzejima te kustos Zbirke fotografija i rukopisa u oksfordskome muzeju Pitt Rivers, iznosi primjer povijesti skupljanja fotografija u toj instituciji, a on ide u prilog iznesenoj tezi. Premda su rane knjige ulaska uključivale akvizicije fotografija, s početkom 20. st., kada je fotografija postala rasprostranjenom pojavom, zapisi se prorjeđuju, da bi s vremenom potpuno iščeznuli (Edwards i Morton, *Photographs*, II., str. 103.).

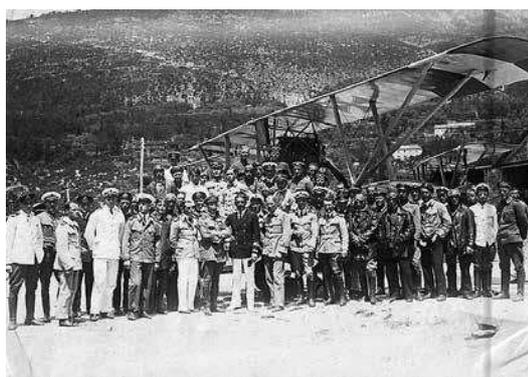
kojemu je to urađeno. Inventarne se oznake razlikuju po slovnim oznakama, ali je nejasno zašto se određene oznake ponavljaju za različite predmete.¹⁵ No najveći je izazov kako odgonetnuti, metaforički govoreći, “šumu brojeva” koja povezuje fotografije unutar albuma s fotoarhivom VPM-a.

Pitanje vlasništva i povezanost albuma br. 4 i albuma br. 5

Tijekom istraživanja iskristalizirala su se imena osoba koje se mogu dovesti u vezu s vlasništvom dijela proučavanih fotografija. To su Dimitrije Konjović i Nikša Nardelli.

Iz osobnog arhiva zapovjednika kumborske postaje Dimitrija Konjovića sačuvani su dokumenti¹⁶ koji svjedoče da je VPM 1972. od Konjovića otkupio 397 fotografija. Budući da se u tim dokumentima ne spominje “album” nego samo “originalne fotografije (...) u raznim veličinama”, moguće je zaključiti da su fotografije u Muzej pristigle kao pojedinačni primjerci. Trag financijske transakcije jedini je dokaz o Konjovićevu vlasništvu fotografija koje su danas u posjedu VPM-a.¹⁷ Isprva se nije naziralo koje bi to fotografije mogle bile.

Na jednoj od omotnica u kojima su u VPM-u bile pohranjene fotografije iz razdoblja Prvoga svjetskog rata, a koje se čuvaju onakvima kakve su zatečene nakon osnutka HPMS-a, uz niz inventarnih brojeva navodi se “N. Nardelli, razno, 83 kom.”.¹⁸ U omotnici je 61 fotografija, reprodukcije fotografija iz albuma br. 4 koje se zasigurno odnose na Nikšu Nardellija, pilota uz kojega se u literaturi često povezuje podatak da je nakon završetka Prvoga svjetskog rata odnio, a kasnije i uništio arhivu kumborske postaje. U omotnici je i dopis VPM-a gospo-

dinu Nardelliju iz 1969., iz kojega je razvidno da je Muzej opetovano pokušavao doći do predmeta i dokumentacije za koje su djelatnici očito znali da su kod gospodina Nardellija. Nije poznato je li Nardelli ispunio traženje Muzeja, no vrlo se bitnim čini sadržaj rečenice pri kraju teksta iz dopisa. Naime, ravnatelj Muzeja piše Nardelliju: *Mi već imamo jedan vaš album s fotografijama iz I. svjetskog rata, te kada netko od nas dodje u Zagreb donijet će album, pa Vas molimo da napišete legende ispod fotografija*. Ta tvrdnja čini konkretnom vezu između reproduciranih fotografija u omotnici i albuma iz kojega su one presnimljene.

Album br. 4 argumentirano valja smatrati onim koji se u dopisu iz 1969. spominje kao Nardellijev: sadržava fotografije koje su identične reprodukcijama iz omotnice s njegovim imenom. Važno je istaknuti da su to redom fotografije iz prvog dijela albuma. No postavlja se pitanje jesu li fotografije iz ostatka albuma naknadno dodane. Za objašnjenje nastanka tog albuma u obliku u kojemu on danas postoji, s 294 fotografije – a nekada

sl.5.-7. Album br. 3:
Album fotografija hidroakroplovne postaje Kumbor
Dimenzije: 34 x 23,5 cm
Mjesto i vrijeme nastanka: Kumbor, 1918. g.

¹⁵ Na pojedinim albumima, kao i na brojnim omotnicama s fotografijama zatečenima u bivšem VPM-u, naznačene su promjene inventarnih oznaka i razni zapisi zasad nepoznate prirode.

¹⁶ Uvid u dokumente ostvaren je posredovanjem gospodina Marija Raguža, kojemu zahvaljujem na ustupljenim materijalima i pomoći u istraživanju.

¹⁷ Slučajevi poput ovog, primjerice u Nacionalnome muzeju Škotske, gdje je jedini pisani trag fotografskih akvizicija sačuvan u računovodstvu te ustanove, na određeni način svjedoče o minornoj važnosti koju su fotografije u povijesti imale u muzejima diljem svijeta. Vidjeti: Edwards i Morton, *Photographs*, 11.

¹⁸ U literaturi o austrougarskom hidroakroplovstvu često se može naići na podatak da je arhivu kumborske postaje uzeo, a kasnije i uništio upravo Nardelli. Primjerice: Boris Ciglić, *Seaplanes of Bocche: The Story of Austro-bungarian Naval Aviation in Southern Adriatic 1913-1918*. Beograd: Jeroplan, 2014., str. 5.

sl.8.-10. Album br. 4:
Album fotografija austro-ugarske ratne
mornarice i hidrozaplovljstva
Dimenzije: 34,5 x 25,5 cm
Mjesto i vrijeme nastanka: nepoznato, 1914.
– 1918. g.

ih je bilo 310, što je iznimno bitan podatak – indikativan je broj preostalih fotografija u istom albumu. Uzevši u obzir činjenicu da je u taj album nakon 83 Nardellijeve fotografije netko zalijepio dodatne fotografije, kojih je na kraju bilo 310, dolazi se do podatka o 227 dodanih fotografija. A upravo je tolika razlika između otkupljenih Konjovićevih fotografija (397) i broja fotografija u albumu br. 5 (170). Takvo tumačenje implicira, pak, da je u VPM-ovu dopisu i računu za otkup, koji su 1972. upućeni Konjoviću, nekritički naveden broj fotografija: album nije izriječno spomenut, što uzrokuje početnu poteškoću u pokušaju da se album br. 5 atribuiraju vlasniku. S obzirom na iznesenu tezu, VPM-ov zapis iz 1972. treba “revidirati” i ustvrditi da od 397 fotografija iz Konjovićeve privatne kolekcije njih 170 nisu bile samostalne jedinice već dio službenog albuma kumborske postaje, koji je nakon završetka Prvoga svjetskog rata Konjović kao zapovjednik odnio sa sobom. Matematički gledano, ovdje ponudeno rješenje jedino nudi tumačenje koje povezuje postojeće dokumente s promatranim fotografijama u fundusu. Time postaje jasno da su fotografije iz najmanje dva promatrana albuma bile u vlasništvu Konjovića i Nardellija.¹⁹

Važnost kontekstualizacije

S obzirom na zamršenost vezanu za razmatrane fotografske albume, počevši od općeg nedostatka popratne dokumentacije preko nerazjašnjive količine i uloge inventarnih brojeva pa do manjka fotografija u albumima, kao i reprodukcija u fotoarhivi VPM-a, svrsishodno je

istaknuti nekoliko točaka koje su od pomoći pri vođenju zbirke fotografija.

Prije svega, u nastojanju da sveobuhvatno upravlja fotografijama, muzeologija bi imala velike koristi od suradnje s arhivistikom, u kojoj može pronaći dostojne uzore za brojne prakse. Očuvanje veze između jedinica građe te prepoznavanje važnosti očuvanja njihova podrijetla imperativi su arhivistike.²⁰ U razmatranju tog problema poziv za diplomatskom kritikom arhivskih fotografija²¹ mogao bi se proširiti i na fotografije u muzejima, to više što je i pri njihovoj obradi vrlo često nužno tražiti vezu između arhivskih dokumenata i konteksta u kojima su one nastale.

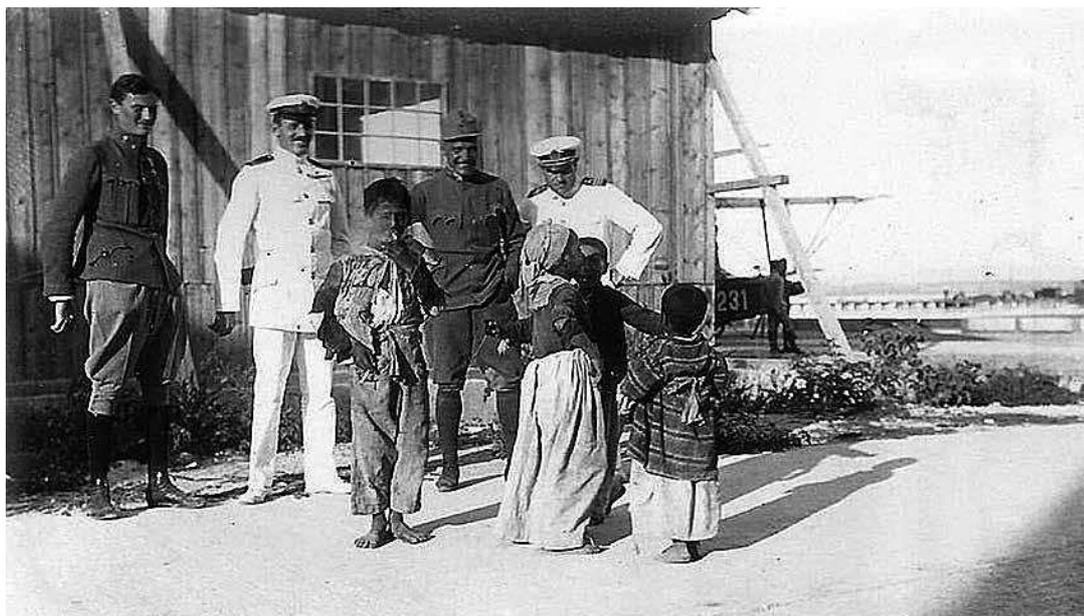
Diplomatika, koja je svojim analitičkim metodama proniknula u pojam “autorstva” i na neki ga način relativizirala, naglašava da u ostavljanju nekoga pisanog traga udio često imaju mnoge osobe, a ne samo pojedinac.²² Osoba koja je fotografirala samo je karika u lancu onih koji su zaslužni za nastanak neke fotografije, što posebice vrijedi za fotografa na zadatku, primjerice ratnome. Rezultat toga su fotografije unaprijed zadane forme, namjere i namjene, u čijem je nastajanju osim fotografa podjednako sudjelovao i naručitelj, zatim pojedinac koji je razvijao fotografije, sastavljao album, pisao legende ili publicirao završni proizvod. A svaki od tih postupaka mogla je raditi druga osoba, čime se dolazi do spoznaje o stvaranju fotografije kao o složenome, višeslojnom procesu čiji kontekst nastanka nipošto ne bi trebao biti zanemaren.

¹⁹ U vojsci i mornarici, viši su se časnici često bavili fotografijom: Jurdana, *Fotografije*, 45.

²⁰ Aline Lopes de Lacerda, Photographs in archives: the production and meaning of visual records, *História ciências Saúde-Manguinhos* 19 (2012): 2. Dostupno na: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_pdf&pid=S0104-59702012000100015&lng=en&nrm=i-so&lng=en (12. listopada 2015.).

²¹ Isto, 3.

²² Tako tezu prenosi Joan M. Schwartz: isto, 14.

U tom smislu ovaj rad ne opisuje postojeće albume nego nastoji proniknuti u pitanja njihova nastanka, vlasništva te načina na koji su pojedini od njih poprimili današnji izgled. To se nastojanje temelji na uvjerenju da je poznavanje konteksta njihova nastanka te putanje kojom su sastavnice zbirke došle do nas jednako važno kao i poznavanje njihova sadržaja.

LITERATURA

1. *Almanach fuer die k. und k. Kriegsmarine: 1918*. Pula; Beč: In Komision bei Gerold & Komp., 1918.
2. Aralica, Tomislav i dr. 2012. *Sto godina ratnog zrakoplovstva u Hrvatskoj*. Zagreb: Despot Infinitus.
3. Borošak Marijanović, Jelena; Jurdana, Ela i dr. 2011. *Dadob zlato za željezo: Prvi svjetski rat u zbirkama Hrvatskog povijesnog muzeja*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej.
4. Ciglić, Boris. 2014. *Seaplanes of Bocche: The Story of Austro-hungarian Naval Aviation in Southern Adriatic 1913-1918*. Beograd: Jeroplan.
5. Edwards, Elisabeth i Morton, Christopher, ur. 2015. *Photographs, Museums, Collections: Between Art and Information*. London: Bloomsbury.
6. Freivogel, Zvonimir. 2014. *Austrougarska vojska u Prvome svjetskom ratu*. Zagreb: Despot infinitus.
7. Halpern, Paul G. 2004. *The Battle of the Otranto Straits: controlling the gateway to the Adriatic in World War I*. Bloomington: Indiana University Press.
8. *Informatica Museologica* 31, sv. 3/4 (2000).
9. Isaić, Vladimir; Frka, Danijel. 2010. *Pomorsko zrakoplovstvo na istočnoj obali Jadrana: Naval Aviation at the eastern coast of the Adriatic sea*. Zagreb: Tko zna zna.
10. Kačić-Dimitri, Jerko. Das ende der königlich jugoslawischen Flotte. *Marine – Gestern* 15 (1988): 4-11.
11. Karas, Mila. 2008. *The photograph as museum object*. Beograd: Prirodnjački muzej Beograd.
12. Lawson, Eric; Lawson, Jane. *The First Air Campaign: August 1914 – November 1918*. Conshohocken: Combined Books, str. 104-108.
13. Lopes de Lacerda, Aline. Photographs in archives: the production and meaning of visual records, *História ciências Saúde-Manguinhos* 19 (2012): 283-302. URL: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_

pdf&pid=So10459702012000100015&lng=en&nrm=iso&tlng=en (pristupljeno 12. listopada 2015.).

14. Maleković, Vladimir, ur. 1994. *Fotografija u Hrvatskoj 1848 – 1951*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt.

15. *Vojna povijest* 5 (2014).

Primljeno: 13. travnja 2018.

ALBUMS OF THE AUSTRO-HUNGARIAN NAVAL AIR SERVICE IN THE HOLDINGS OF THE CROATIAN MARITIME MUSEUM IN SPLIT

Using the example of five albums from the Collection of Pictorial Documentary Records of the Croatian Maritime Museum in Split, light is thrown on the historical and documentary value of photography as visual medium. The subject of the albums is the Austro-Hungarian Naval Air Service in World War I. Given for each album are the basic descriptive facts, and some of the individual photographs are given catalogue-style treatment. With the find of minor written sources inside and outside the Museum, it was possible to determine the provenance of given albums, to follow the course of their entry into the Museum and ultimately to link them with an owner. The albums have several layers of museum labels that show the changes to their statuses inside the actual institution. These information strata can be compared with those of archaeology, or we could refer to them as a palimpsest, one datum replacing the one before it. The incompleteness of the former museum documentation and the complications of the existing data make it impossible to understand completely the context behind the origin of the albums considered.

This problem confirms the importance of the principle that the institutional history of a given object, covering knowledge about provenance, is exceptionally important for an understanding of the object itself. But notwithstanding the inadequate knowledge concerning the past of the albums studied, the historical importance of this photographic heritage is incontestable.

sl.11.-13. Album br. 5:
Album službenih fotografija
hidrozrakoplovne postaje Kumbor iz 1918. g.
Dimenzije: 32,5 x 24,5 cm
Mjesto i vrijeme nastanka: Kumbor, 1918. g.